

АКТИВ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Актив удирдлагын тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгаагаар Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаж эдийн засгийг сэргээн иргэд, айл өрх, аж ахуйн нэгжийг санхүүгийн гүн хямралд орохоос урьдчилан сэргийлэх үүднээс Банкны салбарын тогтвортой байдлыг бүрдүүлэх зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага үүсэж байгаа тул Актив удирдлагын тухай хуулийн төсөл шинээр боловсруулах нь зүйтэй гэж үзсэн билээ.

Улсын Их Хурлын 2016 оны 71 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Эдийн засгийг сэргээх хөтөлбөр”-ийн 2 дугаар хавсралт болох тэргүүн ээлжинд боловсруулж, батлуулах шаардлагатай хууль, УИХ-ын бусад шийдвэрийн төслийн жагсаалтын 4-т “арилжааны банкуудын оролцоотойгоор активын удирдлагын институт байгуулж, банкны системийн чанаргүй зээлийн хэмжээг бууруулах замаар санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах Актив удирдлагын компанийн тухай хуулийн төслийг шинээр боловсруулж өргөн мэдүүлэх”, Улсын Их Хурлын 2016 оны 68 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2017 онд баримтлах үндсэн чиглэл”-ийн 3.3-т “санхүүгийн салбарын эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээний хүрээнд активын удирдлагын мэргэшсэн институцийн эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх” гэж тус тус заасан.

Дээр дурьдсан шийдвэрүүд нь Актив удирдлагын тухай шинэ хуулийн төслийг боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болсон.

Хуулийн төсөл боловсруулах нийгэм эдийн засгийн хэрэгцээ шаардлага

Монгол Улсын эдийн засаг бүхэлдээ банк санхүүгийн системийн тогтвортой үйл ажиллагаанаас шууд хамааралтай байгаа нь банкны системийн чанаргүй зээлийг олон улсын сайн жишиг бүхий эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх замаар шийдвэрлэж хүндрэлийг богино хугацаанд даван туулах нийгэм эдийн засгийн дараах шаардлагыг үүсгээд байна:

1.Банкны системд хуримтлагдсан чанаргүй зээлийн үлдэгдэл 2016 оны 12 сарын байдлаар эргэн төлөлтийн доголдолтой зээл нийт зээлийн 14.2% буюу 1.7 их наяд төгрөг гэсэн тоон мэдээлэл байгаа боловч энэ нь чанаргүй зээлийн бодит хэмжээг дутуу илэрхийлж байна гэж урьдчилан тандан судалгаагаар үзсэн байна. Учир нь банкууд бүтцийн өөрчлөлт хийсэн зээлээ энгийн зээл гэж бүртгэх боломжтой байсан бөгөөд чанаргүй зээлийг хойшлуулсан сууриар бүртгэхийг зөвшөөрдөг. Хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь 2016 оны эцэст өнгөрсөн 6 жилийн хугацааны хамгийн өндөр түвшинд хүрч, харгалзан 7.1 хувь, 7.2 хувь болсон байна. 2018 оны 4 дугаар сард системийн нийт зээлийн 7.4 хувь нь чанаргүй буюу 1.06 их наяд төгрөгт хүрчээ. Энэ нь банкуудын төлбөрийн чадвар, улмаар нийт эдийн засагт сөрөг нөлөөтэй болно.

2. Чанаргүй зээл хэт өссөнөөр эдийн засагт дараах нөлөөллийг үзүүлнэ:

- банкны зээл олгох боломжийг бууруулах

Банкны зээл олгох чадвар буурах нь аж ахуйн нэгж болон иргэд банкнаас мөнгө зээлж авахад хүндрэл учрах хэлбэрээр хэрэглээ болон хөрөнгө оруулалтад сөргөөр нөлөөлж, эдийн засгийн уналт хямралаас гарах боломж нөхцөлийг удаашруулдаг. Мөн экспортлогчид банкнаас худалдааны зээлийн санхүүжилт авахад хүндээр тусах улмаар экспортод сөргөөр нөлөөлдөг.

- банкиг хямралд оруулж болзошгүй

Банкны санхүүгийн тайлан муудаж, банк чанаргүй зээлээс алдагдал хүлээхэд хадгаламж эзэмшигч нар банкны төлбөрийн чадварт эргэлзэж, банкнаас хадгаламжаа татаж эхэлдэг. Эдийн засгийн үйл ажиллагаа болон (ЖДҮ-ийн санхүүжилт, худалдааны санхүүжилт, дэд бүтцийн санхүүжилт болон өрх гэрийн санхүүжилт) хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих оролдлогод сөргөөр нөлөөлдөг зээлийн хязгаарлалтыг бий болгосны улмаас банкны хямрал бий болдог.

- банкны үйл ажиллагааны тогтвортой бус байдал үүсгэх болзошгүй

Банкны үйл ажиллагааны тогтвортой бус байдал нь өөр бусад хөрөнгийн зах зээлийн сегмент, тухайлбал бонд, хувьцаа, өмч болон өргөн хэрэглээний бараанд хүчтэй нөлөөлж, санхүүгийн зах зээлийн өсөлт, хөгжлийг зогсоодог.

- ард иргэд айл өрх, байгууллагын банкнаас хэт хамааралтай байдлын эрсдэл

Байгууллага болон айл өрхүүдэд зээл олгохын тулд Монгол Улсын эдийн засаг банкнаас хамааралтай болсоноос үзэхэд эдийн засаг дахь чанаргүй зээлийн сөрөг нөлөө нь Монгол Улсад нэлээд чухал болоод байна гэж үзэж болохоор байна. Хөрөнгийн зах зээл болон банк бус санхүүгийн байгууллагууд сайн хөгжөөгүй учраас Монгол Улсын зээлийн хэрэгцээтэй бараг бүхий л салбар банкнаас хамааралтай байсаар байна.

Банкууд нийгэм-эдийн засгийн чухал давхаргууд болох том компаниуд, жижиг дунд үйлдвэрүүд, нөхөрлөл, хоршоо, айл өрхүүд болон хувь хүмүүс гээд бүхий л давхаргатай холбогдож ажилладаг тул банкны хямрал нь энэ хэмжээгээрээ эдгээр бүх давхаргад хүнд ачаа эрсдэл болон буухаар байна.

3. Монгол Улсын үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээлд хямрал бий болсноор банкуудын барьцаа хөрөнгийн дийлэнхийг эзлэх үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ буурсан төдийгүй банкууд барьцаа хөрөнгийг шууд захиран зарцуулах эрхгүй, чанаргүй зээлийг төлүүлэхэд нилээд хүндрэл үүсэж байна. Барьцаа хөрөнгөөр зээлийн үүргийг гүйцэтгүүлэхэд шүүхийн болон шийдвэр гүйцэтгэлийн шатанд 3-5 жилийг зарцуулдаг. Энэ нь санхүүгийн хямралыг гүнзгийрүүлж эдийн засгийг сэргээх боломжийг улам хязгаарлаж байна.

Иймээс эдийн засгийн хүндрэлээс хурдан гарах эдийн засгийг сэргээхэд чухал нөлөө үзүүлэх актив удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэх тусгай эрх зүйн зохицуулалт шаардлагатай байна.

Хоёр. Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Энэхүү хуулийн төслөөр банк, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах зорилго бүхий Монгол Улсын Актив удирдлагын компанийн үйл ажиллагааны зарчим, удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндэс болон эрхлэх үйл ажиллагааны хүрээг тогтоож зохицуулна.

Хуулийн төсөл дараах бүтэцтэй байна:

Нэгдүгээр бүлэг: Нийтлэг үндэслэл

Энэ бүлэгт банк, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах зорилго бүхий хуульд тодорхойлсон чанаргүй активыг шилжүүлэн авах, түүнтэй холбогдох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгайлсан чиг үүрэг бүхий хувийн хөрөнгө оруулалт давамгайлсан төрийн өмчийн оролцоотой Актив удирдлагын компанийн тухай хуулийн үйлчлэх хүрээ, хуульд хэрэглэх нэр томъёоны тайлбарыг тусгана.

Хоёрдугаар бүлэг: Актив удирдлагын компани

Актив удирдлагын компанийг үүсгэн байгуулах, түүний үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим, бие даасан байдалд холбогдох харилцааг зохицуулна.

Гуравдугаар бүлэг: Актив удирдлагын компанийн эрхлэх үйл ажиллагаа

Энэ бүлэгт Актив удирдлагын компанийн эрхлэх үйл ажиллагаа, Актив удирдлагын компани, түүний ажилтан, албан тушаалтанд хориглох үйл ажиллагаанд холбогдсон харилцааг зохицуулна.

Дөрөвдүгээр бүлэг: Актив удирдлагын компанийн удирдлага, зохион байгуулалт

Тус бүлгээр төлөөлөн удирдах зөвлөл, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дэргэдэх хороо, гүйцэтгэх удирдлага, дотоод аудитын үйл ажиллагаа, тэдгээрийн гишүүдийг томилох чөлөөлөх үндэслэл, чиг үүргийг зохицуулна.

Тавдугаар бүлэг: Актив удирдлагын компанийн хөрөнгө, санхүүжилт, хөрөнгө оруулалт

Актив удирдлагын компанийн хувь нийлүүлсэн хөрөнгө, санхүүжилт, өрийн хэрэгсэл гаргах, зээл авах, хөрөнгө оруулалт хийх харилцааг зохицуулна.

Зургаадугаар бүлэг: Актив удирдлагын сан

Тус бүлэгт чанаргүй активыг барагдуулах зорилго бүхий сан, түүнийг бүрдүүлэх эх үүсвэр, авлага барагдуулах зорилгоор өрийн хэрэгсэл гаргах талаарх эрх зүйн зохицуулалтыг тусгана.

Долдугаар зүйл: Санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайлан

Актив удирдлагын компанийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайлан, аудиттай холбогдох зохицуулалтыг тусгана.

Наймдугаар бүлэг: Актив удирдлагын компанийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих

Актив удирдлагын компанийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, тус компанийн үйл ажиллагаанд холбогдох дүрэм, журам батлах эрх зүйн үндэслэлийг тусгана.

Есдүгээр бүлэг: Бусад

Хариуцлага болон хууль хүчин төгөлдөр болох хугацаатай холбогдох бусад зохицуулалтыг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаарх санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар нийгэм, эдийн засаг, эрх зүйн дараах үр дагавар бий болно:

1. Зах зээл дэх зээлийн нийлүүлэлт нэмэгдэж том, жижиг, дунд бизнес эрхлэлтэд бодитой дэмжлэг үзүүлнэ;
2. санхүүгийн систем дэх зээлийн эргэн төлөлтийн явц хурдсах, банкны зохистой харьцаа голлох үзүүлэлтүүд муудаж төлбөрийн чадварын хүндрэлд орохоос сэргийлэх хөрвөх чадвартай хоёрдогч захын үйл ажиллагааг хөгжүүлэх, чадавхийг нэмэгдүүлнэ;
3. улсын төсөвт ирээдүйд учирч болзошгүй их хэмжээний зардлыг бууруулж, тодорхой хэмжээнд хэмнэлтийг бий болгохын зэрэгцээ төрийн үйлчилгээнд инноваци болон түүнтэй холбогдох судалгаа шинжилгээний ажлыг нэвтрүүлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ;
4. төрөөс тодорхой зардал гарах боловч хариуцсан төрийн байгууллагын чиг үүрэгт нэмэлт, өөрчлөлт бий болгохгүй, харин үйл явц илүү тодорхой, ил тод болно.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаархи санал

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Иргэний хууль, Компанийн тухай хууль, Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хууль, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн алба татварын хууль, Нэмэгдсэн өртөгийн албан татварын хууль, Зээлийн мэдээллийн тухай, Зөрчлийн тухай, Төв банк/Монголбанк/-ны тухай зэрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулна.